

«Аталар сөзі-ақылдың көзі»

*тақырыбындағы бөлім аралық мақал-
мәтелдер шеруі*

Мақал-мәтелдер – көлемі қысқа және терең ой, көп мағына беретін сөздер. Мақал- мәтелдерде ой тұжырымдалып, қорытынды пікір түрінде беріледі.

Мақал-мәтелдер

Мақал-мәтелдер бізді ата-бабаларымызбен жалғастырып жатқан көпір сияқты. Мақал-мәтелдер арқылы олардың өсиетін тыңдай аламыз. Олардың әрбірінен ата-бабамыздың бізге қалдырған баға жетпес тәрбиесін көре аламыз.

Бір жағынан мақал-мәтелдерді өмір сүру қағидалары десек те болады. Өйткені олардан керекті ақылдың бәрін таба аласыз. Нені істеу керек, нені істемеу керек екенін білесің. Адасқан уақытында саған бағыт беріп отырады. Демек, мақал-мәтелдерді оқып үйренген адам өмірден өз жолын таба алады. Сондықтан “Ғалымның өзі өлсе де, сөзі өлмейді” деген мақал-мәтел осыған байланысты айтылған.

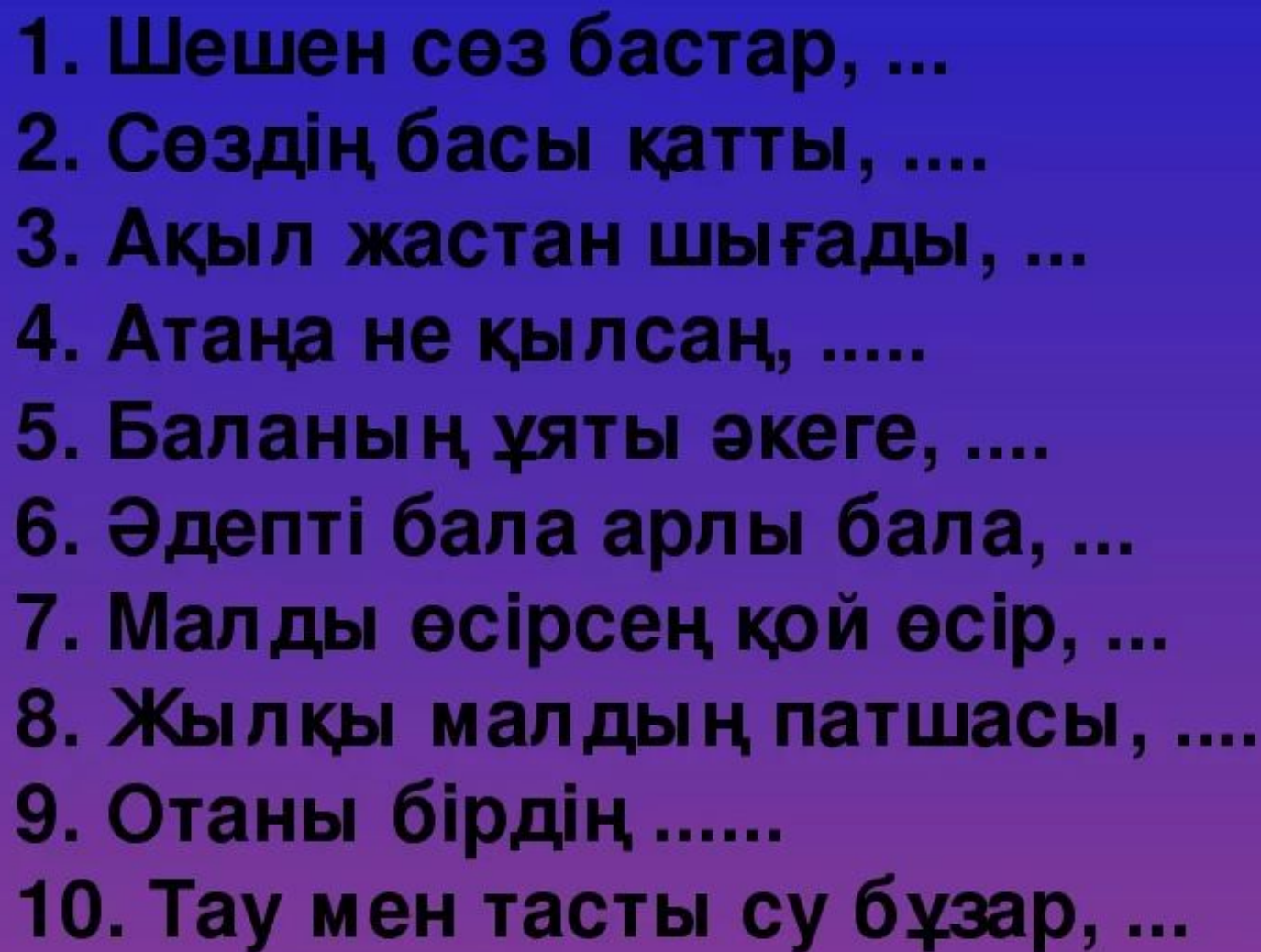
Мақал-мәтел туралы

- Халық даналығының бір түрі – мақал-мәтел.
- Сөйлем құрылысы, ішкі мазмұны жағынан мақал-мәтелдердің ерекшелігі байқалып тұрады. Мақал-мәтелдегі сөздер өзара үндесіп, үйлесіп келеді. Мұнда мағына – мәні де терең, аз сөзбен көп мағынаны, үлкен ойды жеткізеді.

Мақал-мәтелдердің ерекшеліктері

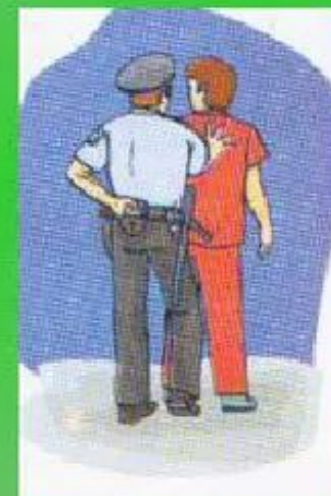
Р/с	Мақал	Мәтел
1	<p>Құрылысы жағынан екі-үш бөлімді.</p> <p><u>Әке – асқар тау, шеше-қайнар бұлақ, бала-жағасындағы құрақ.</u></p>	<p>Көбіне бір бөлімді болып келеді.</p> <p><u>Кәрі түлкі қақпанға түспес.</u></p>
2	<p>Ой неғұрлым ашық айтылады.</p> <p><u>Батыр тұса - ел ырысы, жаңбыр жауса - жер ырысы.</u></p>	<p>Ой, пікір ишара, тұспал түрінде беріледі.</p> <p><u>Көп түкірсе – көл.</u></p>
3	<p>Мақалдың мазмұнында себебі мен салдары қатар айтылады.</p> <p><u>Қорқақты көп құсаң, батыр болады.</u></p>	<p>Істің салдары айтылып, себебі айтылмай қалып қояды.</p> <p><u>Дария жанынан құдық қазба.</u></p>

-
1. Шешен сөз бастар, ...
 2. Сөздің басы қатты,
 3. Ақыл жастан шығады, ...
 4. Атаңа не қылсаң,
 5. Баланың ұяты әкеге,
 6. Әдепті бала арлы бала, ...
 7. Малды өсірсең қой өсір, ...
 8. Жылқы малдың патшасы,
 9. Отаны бірдің
 10. Тау мен тасты су бұзар, ...

Бірлік түбі – тірлік

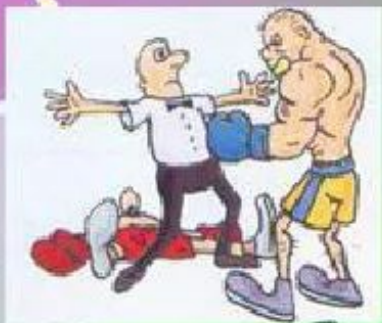
Ұрлық түбі – қорлық

**Көз – қорқақ,
қол – батыр.**

Мақал-мәтелдер – көлемі қысқа және терең ой, көп мағына беретін сөздер. Мақал-мәтелдерде ой тұжырымдалып, қорытынды пікір түрінде беріледі.

Білекті бірді жығады,
Білімді мыңды жығады.

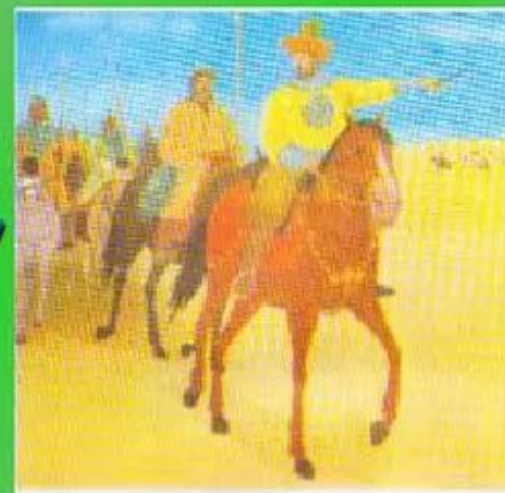

Еменнің иілгені – сынғаны,
Жігіттің екі сөйлегені – өлгені.

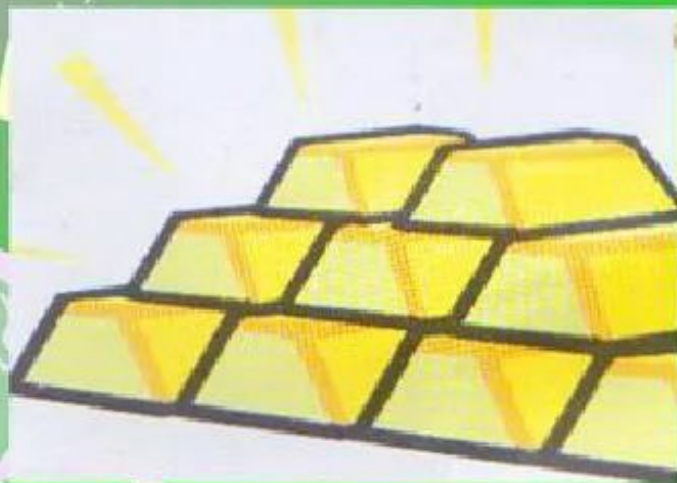

Қоянды қамыс өлтіреді,
жігітті намыс өлтіреді

- Сабыр түбі – сары алтын.

Жеті рет өлшеп, бір рет кес.

Мақал мен мәтелдің айырмашылығы

Мақал

1. Мазмұнында себебі мен салдары қатар айтылады. Мысалы: Қорқақты көп қусан, батыр болады.
2. Көбінесе құрмалас сөйлем түрінде келеді. Мысалы: Бас аман болса, бөрік табылады.

Мәтел

1. Істің салдары мен себебі айтылмайды. Мысалы: Дарысқа құндық.
2. Жай сөйлем түрінде баяндауышы мен толымсыз сөздермен келеді. Мысалы: Балды әйелді сүй.

МАҚАЛ – МӘТЕЛДЕРДІҢ ТАҚЫРЫПТАРЫ

Мақалалар жинағы

«Ас атасы-нан»,

«Нан-тіршілік көзі»

«Нан бар жерде-ақ»

Ырым-тыйымдар

Нанды төнкеріп қойма.

Нанды бір қолмен ұстаба.

Нанды баспа.

Нанмен ойнама.

Мақал - мәтелдер...

1. Тектіден текті туар, сараланып.
2. Теріңді өзгерте алсаң да, тегіңді өзгерте алмайсың.
3. Аяғын көріп, асын іш, Анасын көріп, қызын ал.
4. Жеті атасын білген ер, Жеті жұрттың қамын жер
5. Жеті атасын білмеген, құлағы мен жағын жер
6. Жұртыңды ауыстыра алсаң да, ұлтыңды ауыстыра алмайсың
7. Салтыңды ауыстыра алсаң да, халқыңды ауыстыра алмайсың
8. Алып анадан туады, арғымақ биеден туады
9. Аурудың емін іздегенше, ауырмаудың жолын ізде
10. Жақсы перзент сүйеніш, жаман перзент күйініш
11. Оқусыз білім жоқ, білімсіз күнің жоқ
12. Мектеп кеме, Білім теңіз

**Оқу – білім азығы
Білім – ырыс қазығы**

**Оқы да біл,
Ойна да күл**

**Кітап – білім бұлағы,
Білім - өмір шырағы**

Оқу түбі тоқу

Жеті жұрттың тілін біл

Мақал – мәтелдер

- 1. Сыйлап берсе, суын іш.*
- 2. Той тамағы – тәтті.*
- 3. Сыйласқанның суын іш.*
- 4. Тату үйдің тамағы тәтті.*

Аудармасы

- 1. Когда в семье лад, всё вкусно подряд.*
- 2. В гостях у друга и воду подадут пей.*
- 3. Праздничные блюда – самые изысканные блюда.*
- 4. И вода – еда, если от души подана.*

Тіл туралы мақал –мәтел

Өнер алды -

ҚЫЗЫЛ ТІЛ

Тіл жоқ жерде

ҰЛТ ЖОҚ

Тәрбие басы-

тіл

Өзге тілдің бәрін біл,

өз тіліңді құрметте

Достық туралы мақал – мәтелдер.

- Дос жылатып айтады, дұшпан күлдіртіп айтады.
- Жаман достан мың сақтан.
- Жаман жолдастан жақсы дұшпан артық.
- Дос басқа, дұшпан аяққа қарайды.
- Дос та дос, дұшпан да дос мал барында.
- Ағаш тамырымен мықты, Адам дос-жарымен мықты.

Слайд: «Достық туралы аңыз»

Тіл туралы мақал-мәтелдер:

Тіліңмен жүгірме, біліммен жүгір.

Кітап-ғылым — тілсіз мұғалім.

**Оқу алды — қызыл тіл,
бірден соңғы мергеншіл.**

**Кылышынан кан тамған батырды,
Тілінен бал тамған акын алады.**

Өнер алды – қызыл тіл.

Имандылық туралы мақал - мәтелдер

- 1. Ата жолы - адамдық, ана жолы – адалдық.**
- 2. Кішілік пен кісілік – ұлылықтың белгісі.**
- 3. Кешірім жасау – кеңдік, кешіре алмау – кемдік**
 - 4. Алғыс алған алтынға жолығады.**
Қарғыс алғанның аты жоғалады.
 - 5. Алла деп бастаған іс алдымен бітеді.**
 - 6. Мал – бір жерге, иман бір жерге.**
 - 7. Ұяты жоқтың иманы жоқ.**
 - 8. Қадірлесен, әр тін қадір.**
 - 9. Сеннен - әрекет, Алладан – берекет.**
 - 10. Молда болғаннан, адам болған қиын.**
 - 11. Сұрай - сұрай Қағбаға да жетерсің.**
- 12. Хақтың жолы – бір, жалғанның жолы – мың.**
 - 13. Жалғыздың жары – құдай.**
 - 14. Жаманмен жүздесу жаһаннам.**
 - 15. Әкбар бермейді – Алла береді.**
 - 16. Семсер, құран серті – бір.**

- Второй уровень
- Третий уровень
- Четвертый уровень
- Пятый уровень

Назарларыңызға рахмет!

